

NMMAGAZINE

SEPTEMBER 2020

- 2 Van de voorzitter
- 3 'Trenchart' van de Grebbeberg
- 3 De hardnekkige schoonmaak
van de Veluwe
- 8 Nunc aut Nunquam
- 12 De Koning Willem III-kazerne in Apeldoorn
- 18 Officieuze solidariteit: Hijack Club
- 19 De lange weg naar huis
- 22 Het pistool van een
Nederlandse collaborateur
- 26 Vrijwilliger in het NMM
- 27 Erratum
- 27 Helden op sokkels

VRIENDEN,

Voor u ligt het tweede NMMagazine van 2020! Ondanks alle beperkingen heeft de redactie weer een mooi magazine samengesteld. Inmiddels leven we alweer enkele weken onder een minder streng regime van anti Covid-19 maatregelen, maar we zijn er helaas nog lang niet. Om ons heen zien we hier en daar weer kleine uitbraken van Corona opvlagen en zijn de autoriteiten genoodzaakt meer beperkende maatregelen te nemen. Het lijkt erop dat getracht wordt deze beperkingen meer regionaal op te leggen zodat niet iedereen wordt geraakt. Alle beperkingen hebben ertoe geleid dat veel grote evenementen geen doorgang vonden, waaronder een aantal zaken die ons als Vrienden van het NMM best aan het hart gaan. Vlak na feestelijke opening van de tentoonstelling over 75 jaar bevrijding ging de deur van het NMM voor enige tijd in het slot. De grote herdenkingen en enkele bevrijdingsfeesten zijn op zeer ingetogen wijze doorgegaan, veel evenementen zijn helemaal afgelast. Veteranendag in Den Haag ging niet door en de overblijvende activiteiten konden thuis voor de buis en op afstand worden meegevierd.

Maar er waren ook nog lichtpuntjes: zo mocht het NMM op 1 juni j.l. de

deuren weer openen voor bezoekers. Echter, een opening met behoorlijk wat restricties. In mijn e-mail van 10 juni heb ik u daarover geïnformeerd.

Na de opening begonnen mensen voorzichtig het museum weer te bezoeken. Waarschijnlijk mede vanwege het moeten reserveren met *timeslots* bleef het vrij rustig. Nu de zomervakantie is aangebroken en de regels zijn versoepeld, is er een stevige toename van bezoekers. Vanaf half juli is reserveren niet meer nodig en op 26 juli werd zelfs de 1500 gepasseerd! Echter, om de bezoekersstroom enigszins te kunnen reguleren en het makkelijker te maken de 1,5 meter in acht te nemen, is besloten de reserveringsregeling toch weer in te voeren.

Ik ben benieuwd of veel Vrienden in deze periode het NMM hebben bezocht: in dat geval hoor ik graag uw ervaringen.

Vanwege de coronabeperkingen zijn er naast de vakantieactiviteiten weinig nieuwe evenementen gepland. Omdat de *Nacht van de Militaire Muziek* dit jaar niet doorging, worden in samenwerking met het *Impresariaat Militaire Muziek* vanaf september kleine 'miniconcertjes', *muziek onder de luifel*, gegeven. Hou voor meer informatie vooral de website in de gaten!

Het bestuur blijft voorlopig bij het standpunt om niet eerder dan eind van dit jaar een Vriendendag te organiseren. Wel wordt bezien of we op korte termijn op kleinere schaal iets kunnen organiseren. We denken daarbij aan een evenement waarbij 2 (misschien 3) groepen van 30 à 40 Vrienden met een lezing op de hoogte worden gesteld één van de laatste aanwinsten van het NMM en de kans krijgen deze van dichtbij te bewonderen. Het gaat om een origineel harnas van Hertog Karel van Gelre (1467-1538). Dit harnas hangt normaal in de St. Eusebiuskerk in Arnhem maar vanwege restauratie-

werkzaamheden moet het daar een paar jaar weg. Als bestuur zijn we heel verheugd dat deze unieke wapenuitrusting gedurende deze periode in het NMM kan worden getoond. Ook is het wellicht mogelijk *De Klas van 45* te bezoeken. Om tijd en kosten te besparen, zal ook de uitnodiging hiervoor per e-mail worden verstuurd. Hebt u (nog) geen e-mailadres maar wilt u alles over dit harnas horen en zien: vraag een bevriende Vriend of hij voor u de uitnodiging in de gaten houdt.

In augustus hoopt het bestuur weer een keer te vergaderen in het NMM. En hoewel digitaal vergaderen best goed gaat, kijken we er ook weer naar uit om elkaar aan de vergadertafel te ontmoeten. Als dit naar tevredenheid loopt, kunnen we ook aan de slag met de uitgestelde gesprekken met vele Vrienden die voorstellen tot verbetering hebben aangedragen of hebben aangegeven anderszins een bijdrage aan de Stichting te willen leveren. We hopen hierover op korte termijn per e-mail of telefoon contact te leggen met betrokkenen.

Ronnie Weijers, manager publiek, wordt per 1 september aangesteld als directeur van het dit jaar volledig vernieuwde *Airborne Museum* in Arnhem en gaat dan het NMM verlaten. Ronnie was de afgelopen jaren zeer betrokken het werk van onze Stichting en zeer behulpzaam bij het regelen van Vriendendagen en andere activiteiten. Als bestuur zullen wij zijn inbreng zeker missen. Wij wensen hem veel succes in zijn nieuwe functie en zijn ervan overtuigd dat het Airborne Museum veel plezier en baat zal hebben van zijn kennis, zijn inzet, zijn netwerk en zijn nooit aflatend enthousiasme.

Ik wens u veel leesplezier, blijf gezond en hopelijk tot spoedig weerziens!

Freek Groen

'TRENCHART' VAN DE GREBBEBERG

In mei 1940 vond een verwoede strijd plaats op de Grebbeberg. Na de oorlog zijn er talloze herinneringsobjecten op de markt gebracht, zoals lepeltjes, boekenleggers, herdenkingsschildjes, (ketting)hangertjes enzovoort, enzovoort. De bekendste voorbeelden hiervan zijn waarschijnlijk de houten boekensteunen in de vorm van het monument op de Grebbeberg ter nagedachtenis aan de gesneuvelde militairen van met name van het 8e Regiment Infanterie. Dit monument werd op Tweede Pinksterdag 1941 onthuld. Naar verluidt, vervaardigde de lokale bevolking de objecten ter herinnering aan de strijd op de Grebbeberg en verkocht deze aan de vele duizenden slagveldtoeristen die het gebied trok. Zodoende probeerden de inwoners van Rhenen en omstreken nog wat geld te verdienen want er was veel materiële schade en het werk lag stil.

NMM, inv.nr. 134514

OPERATIE CLEANSER

DE HARDNEKKIGE SCHOONMAAK VAN DE VELUWE

DOOR RICCARDO SIETSMA

Nadat de geallieerden in maart 1945 eindelijk de grote rivieren waren overgestoken, kon de bevrijding van de rest van Nederland, met uitzondering van het westen, beginnen. Dit artikel beschrijft de bevrijding van de Veluwe door de Canadese **5th Armoured Division**.

Insigne van de 5th Armoured Division. (Wikimedia)

Schoonmaak

Eind maart besloot generaal Eisenhower tot een snelle verovering van Duitsland. De Canadese *First Army* kreeg hierbij de opdracht om de linkerflank van dit massale offensief te verdedigen en vanaf de Rijn in noordelijke richting op te rukken. Om te voorkomen dat de Duitse troepen ten westen van de IJssel deze opmars zouden verstoren, werd door generaal Crerar van de *First Canadian Army*

Een verkenningssquadron van de 5th Armoured Division bekijkt een kaart voor operatie Cleanser. (NIMH)

besloten eerst tussen Deventer en Zutphen de rivier over te steken richting Apeldoorn. Bovendien werd zodoende met de *1st Canadian Infantry Division* in Apeldoorn en de *5th Canadian Armoured Division* samen met de *49th (West Riding) Division* bij Arnhem een breder front gecreëerd voor een offensief in westelijke richting over de Veluwe. Dit offensief werd operatie *Cleanser*.

Op 14 april kreeg generaal Bert Hoffmeister, commandant van de *5th Canadian Armoured Division*, de instructies voor operatie *Cleanser*: het 'schoonvegen' van de Veluwe. Drie divisies zouden over drie routes richting het (noord-)westen bewegen. De Britse *West Riding Division* en de Canadese *1st Division* respectievelijk op de link-

er- en rechterflank en de *5th Armoured Division* als hoofdaanval dwars door de Veluwe naar Otterlo, Barneveld, Putten en het IJsselmeer. De divisie van Hoffmeister had zijn strepen verdiend in Italië en was in januari naar het noordelijke front verplaatst. Uit de *5th Armoured Division* was voor deze operatie de 5e brigade gekozen voor het frontoffensief, bestaande uit de *Lord Strathcona's Horse Regiment*, het *8th Princess Louise's Hussars Regiment*, het *British Columbia Dragoons Regiment*, het *Westminster Regiment* en enkele (Britse) artillerie-eenheden.

Het was om twee redenen van belang om de operatie snel te voltooien. De *5th Armoured Division* moest op 18 april naar Groningen om daar de divisies van het *II Canadian Corps* af te lossen, dat richting Bremen zouden oprukken. Daarnaast had het Duitse garnizoen in

Apeldoorn zich te laat teruggetrokken richting de *Pantherstellung*, de Duitse benaming voor de versterkte Grebbe-linie. Wanneer de Canadezen de Duitsers de pas zouden afsnijden, konden ze voorkomen dat deze de Duitse hoofdverdediging bereikten.

Het beboste en zanderige terrein was echter niet ideaal voor een tankoffensief. Luitenant-kolonel Jim McAavity van de *Strathcona's* meende dat de grond in die tijd van het jaar te zacht was om daar dwars doorheen te rijden. Daarnaast achtte luitenant-kolonel Harry Angle van de *Dragoons* het voor een pantsereenheid onmogelijk om vanuit een bruggenhoofd direct door een bos op te rukken. Beide bezwaren werden echter terzijde geschoven; het offensief ging door als gepland. Op 15 april begon operatie *Cleanser* met de inname van Terlet en Deelen, ten noorden van Arnhem. Daarna stootten de *Strathcona's* door in de richting van Otterlo,

Voorthuizen en Putten. De opmars naar Otterlo verliep probleemloos: diezelfde avond reden de eerste tanks zonder al te veel tegenstand het dorp binnen.

Otterlo

Rond zes uur 's avonds op 15 april reed de eerste Canadese tank van-

uit het oosten de Dorpsstraat in. Nadat een Duitse veldkeuken was uitgeschakeld, raakte de tank in een vuurgevecht met een Duits kanon aan de andere kant van de straat, dat bij café (thans restaurant) De Waldhoorn was geëxpositioneerd. Het café werd twee keer geraakt door een voltreffer,

waarbij de kelder en het achterhuis deels instortten. Korte tijd later werd de tank uitgeschakeld door een *Panzerfaust*, die was afgevuurd door een Duitse militair in een hinderlaag. Drie bemanningsleden kwamen hierbij om, een vierde bezweek later aan zijn verwondingen. Bij dit vuurgevecht werden diverse huizen in de straat volledig verwoest. Zo ook de woning van de familie Heijting; de tuin was omgeploegd door de tank, de voorkant van het huis was eruit geschoten en de inboedel grotendeels vernietigd. De Canadezen trokken zich hierop terug. Door de volgende ochtend Otterlo vanuit het oosten en het zuiden te benaderen, werd de overmacht voor de Duitse verdedigers te groot en kon Otterlo worden ingenomen.

De bevrijders maakten in diverse huizen kwartier, zoals in de woning van de familie Janssen. Daar vonden vijftien Canadezen onderdak. Het divisiehoofdkwartier werd even buiten Otterlo gevestigd en enkele officieren namen hun intrek in het deels verwoeste café De Waldhoorn. Terwijl de tanks de opmars naar het noorden voortzetten, werden in en rond

Arnhemse evacuees, patiënten en verpleegsters, begroeten zwaaiend hun Canadese bevrijders voor het Rode Kruis ziekenhuis in Otterlo. (NIMH)

het dorp diverse artillerie-eenheden opgesteld ter bescherming van het divisiehoofdkwartier, slechts ondersteund door een bataljon infanterie van het *Irish Regiment* dat was overgekomen van de 11e brigade.

Het gevaar in Otterlo bleek echter nog niet geweken. Om insluiting bij Apeldoorn te voorkomen, trokken de Duitsers zich via Voorthuizen, Putten-Nijkerk en Otterlo terug richting de *Pantherstellung*. Bijna duizend Duitsers bereikten Otterlo in de nacht van 16 op 17 april. Ondersteund door artillerie- en mortiervuur bestormden zij het dorp. De eerste geallieerde eenheid die te maken kreeg met het Duitse offensief was de *76th Battery*. Rond half twee 's nachts sloeg de eerste mortier in en riep sergeant Nelson Humble het codewoord: "Hockey!". Toen het gehoopte antwoord ("Puck!") uitbleef, opende zijn eenheid het vuur op de schimmen aan de bosrand, waarna enkele Duitsers krijgsgevangen werden genomen.

De aanval op Otterlo duurde de rest van de nacht en hield het hele dorp in zijn greep. Jan en Geurtje Gevers van café De Waldhoorn werden gewekt

door het plotselinge kabaal en drukten zich plat op de grond, terwijl zij de kogels in het café hoorden inslaan. Engelse en Duitse gewonden riepen beurtelings om hulp. De schade aan het gebouw was enorm. Het kostte enige maanden om deze te herstellen. Ook de vijftien ingekwartierde Canadezen bij de familie Janssen moesten aan de bak. Kort nadat de eerste schoten te horen waren, werd de Canadezen via de veldtelefoon opgedragen uit te rukken. De geallieerde kanonnen die verderop in het land stonden, waren aangevallen en omsingeld door Duitse troepen. De Canadezen maakten korte metten met de Duitsers en enkele uren later keerden zij terug bij de familie Janssen.

Een andere succesvolle tegenaanval werd uitgevoerd door het *Irish Regiment*. Driehonderd Duitsers hadden zich tegen dageraad aan de rand van het dorp in schuttersputten ingegraven. Onder leiding van korporaal Walter Asseltine trokken drie gepantserde vlammenwerpers van de *Irish* richting deze linie. Hoewel ze van dichtbij werden beschoten, slaagden de

Wasps erin de ingegraven Duitsers met de vlammenwerpers uit te schakelen. Ruim 70 Duitsers werden hierdoor gedood.

De Slag om Otterlo werd door de aanwezige Canadese troepen gekenmerkt als de raarste die zij hadden meegeemaakt. Rond zes uur 's ochtends had het merendeel van de Duitsers zich weer teruggetrokken in de richting van Apeldoorn of was de bossen rondom Otterlo ingevlucht om de *Pantherstellung* te bereiken. Even plotseling als het was begonnen, was de slag weer afgelopen. Daarnaast hadden veel geallieerde artilleristen weinig tot niks gemerkt van de inzet van de *Irish*, waardoor het voor hen als een zeldzame overwinning voelde van hun artillerie tegen de Duitse infanterie. Hoewel verrast door de dappere, maar wanhopige en ongeorganiseerde Duitsers, hadden de Canadezen zich kranig verweerd.

De geallieerde verliezen waren gering: 17 gesneuvelden en 37 gewonden. Aan

Een Canadese militair klautert op tweepersoons verkenningswagen van 5th Armoured Division. (Beeldbank WO2 - Oorlogs- en Verzetsmateriaal Groningen)

Duitse kant lagen de cijfers aanzienlijk hoger: 90 gesneuvelden en 114 krijgsgevangenen. Ook vier burgers kwamen om het leven, onder wie twee kinderen. De familie Van de Ham schuilde tijdens de slag in de kelder, toen een granaat insloeg in hun huis. In de paniekerige vlucht die volgde naar een andere schuilkelder even verderop werd de negenjarige Sander dodelijk geraakt. Ook de familie Bruil zat verscholen in de kelder van hun woning. Een granaat ketste de kelder in, ontplofte en trof de vijfjarige Jan in het hart. Hij was op slag dood. Niet veel later werd het huis door een voltreffer verwoest, maar de rest van de familie was dit inmiddels ontvlucht.

Voorthuizen en Putten

Na de bevrijding van Otterlo werden drie Canadese aanvalscolonne samengesteld. De *Strathcona's* en *Hussars*, in de middelste colonne, kregen de opdracht op te rukken naar respectievelijk Nijkerk en Putten. De weg tussen deze twee plaatsen vormde de hoofdroute voor de Duitse troepen die zich vanuit Apeldoorn richting de *Pantherstellung* terugtrokken. Om deze vluchtroute te beschermen, waren veel belangrijke plekken, zoals Voorthuizen, Oud-Milligen en een aantal kruispunten, door hen voorzien van verdedigingswerken.

De *Dragoons* gingen voorop in de strijd om Voorthuizen te bevrijden, waarbij zij het gevecht aangingen met eenheden van de Duitse 6. *Fallschirmjäger-Division*. Bij de eerste schermutselingen in de avond van

16 april bleven vier tanks in de vele sloten rondom het dorp steken. Die nacht werd een nieuw plan gesmeed: één eskadron positioneerde zich ten oosten van Voorthuizen en twee eskadrons ten noorden van het dorp. De gevechten gingen de hele nacht door. In de vroege ochtend van 17 april wisten de *Dragoons*, ondersteund door een compagnie van het *Westminster Regiment*, door middel van een rookgordijn het dorp binnen te dringen, waarbij vijftig Duitse militairen gevangen werden genomen. Het viel de Canadezen op dat enkelen van hen slechts zestien jaar oud waren.

Direct na de bevrijding van Voorthuizen was Putten aan de beurt, waar de *Hussars* het voortouw namen. Opnieuw vormden de vele sloten een obstakel voor een snelle opmars. Terwijl de *Dragoons* Voorthuizen bevrijdden, stuitten de *Hussars* bij Prinsenkamp op een Duitse antitankstelling: 150 man, gewapend met antitankkanonnen, mitrailleurs en *Panzerfausten*. Vier eskadrons trokken, vurend met alle boordwapens, in een frontale aanval recht op de stelling af om zodoende een doorbraak te forceren. Na een lang vuurgevecht werden de Duitse antitankkanonnen, ten koste van vijf geallieerde tanks, uitgeschakeld.

De opmars naar Putten vorderde maar gestaag: bijna een kilometer noordelijker stuitten de *Hussars* rond het eind van de middag wederom op een antitankstelling. Hier hadden de Duitse verdedigers ruim vijftig *Panzerfausten* opgesteld die de eskadrons van de *Hussars* onder zwaar vuur namen. Na opnieuw een frontale

aanval te hebben uitgevoerd gingen ditmaal zes tanks verloren. Ondersteuning van een compagnie van het *Westminster Regiment* mocht niet baten: de weerstand was te groot en bij het vallen van de avond werd besloten terug te trekken. De gevechten bij Prinsenkamp en Putten waren de *Hussars* zwaar gevallen en hadden met name in materieel opzicht veel schade veroorzaakt: maar liefst vijftien tanks waren door Duits vuur uitgeschakeld.

In de vroege ochtend van 18 april werd de opmars naar Putten hervat. Terwijl de *Hussars* Putten vanuit het westen wilden benaderen, kwam een lid van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) melden dat de honderd overgebleven Duitsers in het dorp tot overgave bereid waren. Kort daarna reden de eerste tanks Putten binnen, enthousiast onthaald door de lokale bevolking. Met behulp van de BS werden de laatste Duitse steunpunten overmeesterd en werd NSB-burgemeester Pieter Westerling gearresteerd. Vier tanks reden na de bevrijding van Putten door naar Nulde en bereikten zodoende het IJsselmeer. De hele operatie had de brigade slechts 76 dodelijke slachtoffers gekost, tegenover ongeveer 200 Duitse gesneuvelden.

Succes

Zoals zo vaak bij militaire operaties was succes geen vanzelfsprekendheid. Jim McAverty en Harry Angle hadden reeds voorspeld, dat het terrein – gelet op het grote aantal sloten – niet geschikt was voor een tankoffensief. Daarnaast bleek de Duitse weerstand tijdens de slag om Otterlo en de opmars naar Putten dusdanig taai dat van een *walk over* geen sprake was. Toch kan operatie *Cleanser* als een succes worden bestempeld. Het zou namelijk gezien kunnen worden als de voltooiing van de laatste overgebleven doeleinden van operatie *Market Garden*: het bevrijden van de Veluwe en het bereiken van het IJsselmeer. Daarnaast was de vijand vanaf de IJssel vijftig kilometer teruggedrongen tot de *Pantherstellung* en bovendien afgesneden van de *Heimat* en andere Duitse troepen. Na operatie *Cleanser* waren alleen West-Nederland, Delfzijl en de Waddeneilanden nog in Duitse handen. Het was echter niet langer de vraag óf deze gebieden bevrijd zouden worden, maar wanneer.

NUNC AUT NUNQUAM

DOOR CAROLINE SCHOOF

Het vaandel van het Korps Commandotroepen herinnert aan de strijd die de eerste commando's ruim 75 jaar geleden hebben geleverd voor de vrijheid van Nederland. Ze misten het begin van de bevrijding maar kwamen vanaf september 1944 volop in actie, onder meer in Arnhem, Nijmegen, Eindhoven, Vlissingen en Westkapelle.

No. 2 (Dutch) troop

De Nederlandse krijgsmacht kende aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog geen commando-eenheid. De Britten evenmin, maar zij riepen vlak na het uitbreken van deze oorlog de eerste commando-eenheden in het leven. Toen de Britten begin 1942 een trainingscentrum voor commando's oprichtten in het Schotse Achnacarry, stelden ze deze open voor buitenlandse vrijwilligers. Ook Nederlandse militairen meldden zich hier. De meesten van hen waren afkomstig van de in 1941 opgerichte Prinses Irene Brigade, die uiteindelijk in Wolverhampton gevestigd werd. Op 22 maart 1942, de dag die later de boeken in ging als de oprichtingsdatum van het Korps Commandotroepen, verliet een eerste groep Nederlanders Wolverhampton om te beginnen

aan de vooropleiding. Na een paar maanden reisden ze af naar de Schotse Hooglanden, waar hen een pittige tijd te wachten stond.

De commando-opleiding in Achnacarry duurde slechts enkele weken maar was loodzwaar. De toekomstige commando's werden getraind om moeilijke en gevaarlijke operaties te kunnen uitvoeren, zoals het vernielen van belangrijke militaire objecten in bezet gebied. Achter vijandelijke linies konden kleine groepjes commando's niet zomaar terugvallen op ondersteuning van andere eenheden. Ze leerden daarom met minimale middelen te overleven door hutten te bouwen, vuur te maken en voedsel te bereiden. Schieten vormde natuurlijk een vast onderdeel van de opleiding, maar ook ongewapend moesten de commando's kunnen vechten. Daarnaast kregen ze de nodige fysieke training om zowel natuurlijke

als door de vijand geplaatste hindernissen te kunnen nemen. Ze leerden bergbeklimmen, meren en rivieren oversteken en oefenden hoe ze zich een weg konden banen tussen prikkeldraadversperringen en mijnevelden. Ondanks dat verschillende onderdelen van de training dagelijkse kost waren, was het telkens een verrassing wát er precies op het programma stond. De vijand volgde namelijk ook geen vast programma.

Dat niet te licht gedacht moest worden over de opleiding, bleek uit wel uit het slagingspercentage. De eerste groep Nederlanders die de opleiding volgde, bestond uit 48 militairen. Slechts 25 van hen wisten de opleiding te volbrengen. Het hoge uitvalpercentage was overigens niet uniek voor de commando-opleiding in Achnacarry, ook de Elementaire Commando Opleiding van het Korps Commandotroepen kende na de oorlog doorgaans een uitvalpercentage van 60 tot 70 procent. Van de burgers die zich bij het Korps Commandotroepen meldden, viel soms zelf 95 procent uit. Alle militairen die in Schotland de beproevingen hadden doorstaan, gingen deel uitmaken van *No. 10 (Inter Allied) Commando*, waarin militairen uit bezette Europese landen waren ondergebracht. Op basis van nationaliteit werden ze onderverdeeld. Zo werden de Nederlanders geplaatst bij *No. 2 (Dutch) Troop*, die is opgericht in Troon aan de Schotse westkust. Niet veel later verruilde de eenheid Schotland voor Noord-Wales, Porthmadog om precies te zijn. Ook hier verbleef de eenheid relatief kort. Vanaf mei 1943

Ook na de opleiding in Achnacarry oefenen de commando's vaardigheden zoals ongewapend vechten. Eastbourne, augustus 1943. (Nationaal Archief)

Militairen van No. 2 (Dutch) Troop in Eastbourne voorafgaand aan Operatie *Market Garden*, augustus 1944. (NIMH)

Britse militairen van de *1st Airborne Division* in Wolfheze landde. De Britten verwachtten weinig weerstand van de Duitsers, maar hadden de situatie verkeerd ingeschat. Zware gevechten volgden. Van der Meer voerde vanuit hotel Hartenstein in Oosterbeek, waar het hoofdkwartier van de Britse divisie werd gevestigd, verkenningen uit. Ook kwam hij in actie toen het hoofdkwartier ruim een week onder vuur lag. “De algemene tactiek van de Duitsers was om achter dit vuur patrouilles het terrein in te zenden voor infiltraties. Deze patrouilles hebben wij met geweervuur en vuur van automatische wapens bestreden”, verklaarde Van der Meer. Maar dit soort gevechtsacties waren uitzonderingen. “Mijn werk bestond echter in hoofdzaak uit het verhoren van krijgsgevangenen enz.”.

Op het hoofdkwartier in hotel Hartenstein bevonden zich ook de soldaten M. van Barneveld en A.M. Bakhuis-Roozeboom. Beiden beleefden angstige momenten toen zij op een spoorviaduct in Oosterbeek onder vuur kwamen te liggen. Alleen Van Barneveld kon de gebeurtenissen uiteindelijk navertellen, de 22-jarige soldaat Bakhuis-Roozeboom sneuvelde. “Doordat de jeep voor mij plotseling stopte, konden wij ook niet verder. Wij werden met machinegeweervuur van opzij beschoten. Uiteindelijk hebben wij kans gezien uit deze hinderlaag te komen en terug te keren naar Hartenstein”, verklaarde Van Barneveld. Later kwam Van Barneveld ook nog tijdelijk in handen van de Duitsers. Dit gebeurde tijdens een actie tegen een mortier-

gold Eastbourne, in het zuidoosten van Engeland, als thuisbasis voor de commando's.

Omdat opdrachten in West-Europa voorlopig uitbleven, vertrok de *Troop* begin 1944 naar Azië. Slechts vijf commando's kwamen in Birma daadwerkelijk in actie. De meesten werden, tot grote onvrede, echter niet ingezet. Niets doen, daarvoor hadden ze zich twee jaar eerder niet in Engeland als vrijwilliger gemeld! Toen in Europa de strijd tegen de Duitse bezetter op 6 juni losbarstte en ook de Prinses Irenebrigade haar vuurdoop kreeg, wilden de commando's niets liever dan terugkeren. Dat gebeurde ook. Op 15 augustus 1944 arriveerde *No. 2 (Dutch) Troop* weer in Engeland. Daar werden de Nederlanders opgedeeld in kleine groepjes en kregen ze verschillende taken. Een vijftal commando's trad op als persoonsbeveiliger van prins Bernhard. Vijf anderen werden boven Nederland gedropt om, in opdracht van het Bureau Bijzondere Opdrachten van de Nederlandse regering te Londen, verzetsactiviteiten te ondersteunen.

Operatie *Market Garden*

Het grootste gedeelte van de Nederlandse commando's werd aan de vooravond van Operatie *Market Garden* toegevoegd aan geallieerde luchtlandingseenheden. Zij moesten in Nederland voor de geallieerden tolken, inlichtingen vergaren en contacten leggen met Nederlandse verzetslieden. De commando's spraken immers de taal van de lokale bevolking en sommigen kenden ook het gebied waar ze zouden landen goed. Veertien Nederlandse commando's werden ingedeeld bij de Amerikanen. Zij kwamen met de Amerikaanse *82nd* en *101st Airborne*

Divisions bij Eindhoven en Nijmegen aan de grond om daar de bruggen en rivierovergangen tussen deze steden en over de Waal veilig te stellen. De Britse *1st Airborne Division*, die de brug bij Arnhem voor zijn rekening nam, kreeg er twaalf Nederlanders bij. Terwijl de bruggen over de Rijn, de Maas en de Waal werden ingenomen, rukten grondtroepen vanuit België op richting Arnhem, om vervolgens door te stoten naar Duitsland en de rest van Nederland. Althans, dat was het ambitieuze plan van veldmaarschalk Montgomery.

De grootste luchtlandingsoperatie in de geschiedenis begon op 17 september 1944. “De Duitsers verkeerden in grote verwarring”, herinnerde soldaat J.P.H. van der Meer zich. In 1949 vertelde hij aan de Commissie Militaire Onderscheidingen, die in 1941 was ingesteld om te adviseren over de toekenning van dapperheidsonderscheidingen, hoe hij op die 17e september samen met duizenden

Korporaal J.W. Bothe uiterst rechts met de Amerikaanse *101st Airborne Division* in de buurt van Veghel, september 1944. (NIMH)

A.M. Bakhuis-Roozeboom

stelling. Van Barneveld, afkomstig uit Lunteren, kende de omgeving van Arnhem goed en had daarom de opdracht gekregen aan deze actie deel te nemen. Ze stuitten echter op een hinderlaag. “De tocht door de bossen maakten wij in kleine ploegjes ten einde bij een aanval niet allemaal gelijk in gevecht te raken, zodat een gedeelte van de groep de rest zou kunnen helpen. De maatregel bleek juist te zijn [...] De overige ploegjes hebben

kans gezien ons later te bevrijden”.

Sergeant K. Kruit en eerste luitenant W.G. van Gelderen waren eveneens bij de Britten ingedeeld. Op 17 september landden zij per glider vlakbij Groesbeek. Kort na de landing zag Kruit plots drie Duitsers lopen. “Ze waren gewapend en gingen een huis binnen”, verklaarde hij. Kruit hoefde niet lang na te denken en ging ze achterna. Zodra de Duitsers Kruit zagen, staken ze hun handen in de lucht. “Ze gaven zich zonder meer over”. Van Gelderen ontfermde zich ondertussen over een aantal gewonden. “Bij de landing is een zweefvliegtuig naast ons tegen een koe gevlogen en daarna met de neus in het zand terechtgekomen. Wij hebben eerst de gewonden uit het vliegtuig gehaald en aan het Rode-Kruis personeel overgegeven.” Kruit en Van Gelderen kregen vervolgens allerlei opdrachten. Zo moesten ze het bos zuiveren en contact leggen met de ondergrondse en de bevolking.

Sergeant I.J.E. van Dullemen bracht met de Amerikanen enkele spannende weken aan het front door. Na op 18 september per glider in de buurt van

Mook te zijn geland, ging zijn eenheid op weg naar het heuvelachtige Groesbeek. “Wij hebben patrouilles gelopen in het Reichswald”, verklaarde Van Dullemen in 1949. De verkenningpatrouilles hebben als doel om concentraties van de vijand te verkennen.

De verklaring die sergeant V.G. Kokhuis in 1949 aflegt voor de Commissie Militaire Onderscheidingen is uitgelicht op www.75jaarvrij.nl. Hierin lees je alles over zijn ervaringen tijdens Operatie Market Garden en daarna in Walcheren.

Deze patrouilles vonden altijd 's nachts plaats, twee of drie keer in de week. “We gingen zo ver wij konden komen tot 2 à 3 km voor de eigen laatste post. [...] Wij moesten als regel kruipen door de greppels”. Het kon niet voorkomen dat ze regelmatig onder vuur kwamen te liggen. Niet ver van hem vandaan landde ook sergeant V.G. Kokhuis, waarna ook voor hem zenuwslopende weken volgen. “Wij hebben in een front

De Nederlandse commando's L. Persoon, W.G. van Gelderen, C.A. van de Gender, J.C. van Woerden, D. van der Wal, C. de Ruiter en H.W. van der Steen in Vlissingen, november 1944. (NIMH)

lopende over Beek – Groesbeek – Mook standgehouden tot eind oktober”.

De bevrijding van Walcheren

Operatie *Market Garden* liep uit op een mislukking, de geallieerden slaagden er niet in om de brug bij Arnhem in te nemen. Het plan om door te stoten naar Duitsland belandde voorlopig in de ijskast en de aandacht verschoof naar het openen van de aanvoerroute naar Antwerpen. Antwerpen was al in Britse handen. Maar, om deze stad te bereiken via het water moesten de geallieerden over de langs Duitse stellingen aan de noordzijde van de Westerschelde varen. Antwerpen kon daardoor nog niet in gebruik worden genomen als doorvoerhaven. Voor de geallieerden was dit van vitaal belang, omdat ze dan snel materiaal en troepen konden aanleveren om de klus bij Arnhem alsnog te klaren.

Verschillende Nederlandse commando's, nu ingedeeld bij Britse mariniers-eenheden, droegen hun steentje bij aan de bevrijding van het Zeeuwse schiereiland Walcheren. De Nederlanders landden bij Vlissingen en Westkapelle, ditmaal niet vanuit de lucht maar vanuit zee. Sergeant Kokhuis kwam na zijn inzet bij operatie *Market Garden* op 1 november aan land bij Westkapelle. “Bij de landing was het in zekere zin chaos, want wij kregen hevig vuur”, herinnerde Kokhuis zich. “Het was zeer moeilijk aan de kant te komen, want verschillende tanks en buffalo's

werden in brand geschoten, waardoor de munitie de lucht in ging”. Ook de volgende dagen verliepen chaotisch. De inundatie van Walcheren, die als doel had de Duitse positie te verzwakken, bemoeilijkte ook het geallieerde optreden. Kokhuis beschreef dat ze over ‘hazenpaadjes’ tussen mijnenvelden door moesten. Sergeant-majoor J.G. van den Bergh had soortgelijke herinneringen. “Aan de ene zijde van onze opmars-richting was de zee, aan de andere zijde het ondergelopen land van Walcheren”, vertelde hij in 1949 aan de Commissie Militaire Onderscheidingen. “Wij zaten dus in een smalle strook. Deze strook was doortrokken van vijandelijke stellingen, hindernissen en mijnenvelden.”

Na de landing doorzochten de Nederlanders bunkers en gebouwen om te zien of zich hier nog Duitsers schuilhielden. Eerste luitenant W. de Liefde verklaarde voor de Commissie in 1949 meerdere Duitsers gevangen te hebben genomen. Een actie in het bijzonder was hem bijgebleven. “Ik zocht dekking in een huis waarbij mij bleek, dat zich in dit huis vele Duitsers bevonden, die bezig waren met het omhangen van hun uitrusting en met het wapens poetsen. Ze waren zo verblijft dat ik ze gevangen kon nemen”. Ook andere commando's grepen Duitsers in de kraag. Niet allemaal zwaaiden ze meteen met een witte vlag, sommigen verzetten zich hevig. Zo vertelde Kruit over de cowboy-

taferelen die hij in de Oosterhaven in Vlissingen had meegemaakt: “Onderaan het havenhoofd zag ik op een gegeven moment een man met een rood licht seinen. Wij zagen elkaar bijna gelijktijdig en hij kwam in mijn richting stormen met het geweer bij zich. Ik heb hem neergeschoten.”

De commando's kwamen niet allemaal ongeschonden uit de strijd. Zo herinnerde Van Dullemen zich dat, op het moment dat zijn eenheid het sein kreeg om voorwaarts te gaan, negen man achterbleven. “Ik merkte daardoor, dat ze gewond waren. Hierbij waren o.a. Ubels, Boelema en Bloemink. Wij hebben toen eerst in een zeer kort ogenblik de gewonden in een kazemat in de onmiddellijke nabijheid gelegd”. Door granaatvuur raakte Kruit gewond aan zijn linkerhand, Kokhuis aan zijn been. Bijna alle commando's die in actie zijn gekomen tijdens Operatie *Market Garden* en in Zeeland, ontvingen na de oorlog dapperheidsonderscheidingen. Kruit ontving voor zijn acties zelfs de Bronzen Leeuw, na de Militaire Willemsorde de belangrijkste Nederlandse dapperheidsonderscheiding. Ook Van Barneveld en Van den Bergh ontvingen deze onderscheiding. Kokhuis, Van Dullemen, Van Gelderen en De Liefde kregen na de oorlog voor hun acties het Bronzen kruis, net als Boelema, Bloemink en Ubels. Van der Meer kreeg het Kruis van Verdienste.

DE KONING WILLEM III-KAZERNE IN APeldoorn

DOOR JELLE REITSMA

De Koning Willem III-kazerne in Apeldoorn heeft gedurende haar bestaan deel uitgemaakt van bijzondere gebeurtenissen, waarin vooral de Tweede Wereldoorlog een bewogen periode is geweest. Er is geschiedenis geschreven en daar getuigen de monumenten op en om de kazerne van: het Marechaussee-monument en de plaquettes voor jhr. Teding van Berkhout, Frank van Bijnen en het Airborne Military Hospital.

Bouw

In 1937 biedt de Apeldoornse burgemeester Quarles van Ufford de minister van Binnenlandse Zaken gratis een stuk van het Orderbos aan om een kazerne te bouwen. Voorwaarde is wel dat Apeldoornse aannemers het werk uitvoeren. Op 21 mei 1938 wordt de eerste schop in de grond gestoken voor de bouw van een voor die tijd

hypermoderne kazerne. Opvallend is de ligging van de gebouwen als paviljoens aan een plein. De bouw duurt maar een jaar en op 15 februari 1939 wordt de Koning Willem III-kazerne in gebruik genomen door het 1e Regiment Huzaren Motorrijders (1 RHM) en het 2e Regiment Wielrijders

(2 RW). De ingebruikname wordt in april 1939 gevierd met een grote parade op de Loolaan. Apeldoorn is een garnizoensstad geworden.

Een jaar later, in de meidagen van 1940 speelt de kazerne nauwelijks

Het 1 RHM tijdens de parade in april 1939. (Jan H. Stokking, Collectie: E.J. Stokking, Assen. CODA Archief)

Het muziekkorps van de wielrijders bij de parade. (Jan H. Stokking, Collectie: E.J. Stokking, Assen. CODA Archief)

een rol: de Huzaren Motorrijders en de Wielrijders worden elders voor de verdediging van het land ingezet. Het 2 RW doet in de meidagen voornamelijk dienst in Dordrecht en omgeving, bij

pogingen om de Moerdijkbruggen te heroveren op Duitse parachutisten. Het 1 RHM, onder bevel van luitenant-kolonel Teding van Berkhout, is in de omgeving van Wassenaar gelegd om de grote wegen vanuit Den Haag

in de richting van Amsterdam, Utrecht en Rotterdam te bewaken. Op 10 mei vinden zware gevechten plaats met Duitse parachutisten en luchtlandings-troepen. Er zijn grote verliezen. Na de capitulatie laat Teding van Berkhout alle overgebleven wapens, uitrusting en munitie op het Malieveld in Den

Restanten van de munitiebrand. (NMM)

Duitse militairen in de kazerne.
(CODA Archief)

Haag in brand steken. Teding van Berkhout keert terug naar Apeldoorn en speelt vanaf het begin een actieve rol in het verzet. Hij wordt op 15 mei 1942 gevangengenomen door de *Sicherheitsdienst* (SD). Op 13 mei 1944 sterft hij in het vernietigingskamp Natzweiler.

De kazerne in Duitse handen

In mei 1940 nemen de Duitsers het complex over en geven aannemers

de opdracht de bouw van de kazerne te voltooien. Er wordt een open dag georganiseerd om de Apeldoornse bevolking voor zich in te nemen. De Duitse militairen zijn vriendelijk en hulpvaardig en trakteren de bezoekers op chocolademelk en erwtensoep. In september verschijnen er naast de al aanwezige *Luftwaffe* - ook SS-eenheden op de kazerne. Elke verwijzing naar het Koninklijk Huis wordt verboden en de naam wordt gewijzigd in Willem III- kazerne. De Duitsers gebruiken de kazerne voor opleidings- en trainingsdoeleinden. De daken van alle gebouwen worden groen gespoten, zodat de kazerne

vanuit de lucht niet te herkennen is en er worden bomen gekapt om een vrij schootsveld te creëren.

Om bij eventuele geallieerde luchtaanvallen een veilig onderkomen te hebben, wordt in het voorjaar van 1941 besloten om in de omgeving van de legering achttien schuilkelders te bouwen, in lengte variërend van 12 tot 60 meter. Daar zijn meer dan een miljoen witte kalkzandstenen voor nodig. Een van de kleinere schuilkelders wordt na de oorlog jarenlang gebruikt als gasmaskercontrolekamer. De paar kelders die niet zijn dichtgemetseld, worden tegenwoordig bewoond door vleermuizen.

In januari 1943 arriveert een groot aantal Duitse vrouwen op de kazerne, zogenaamde 'Blitzmädel'. Ze dragen een soort *Luftwaffe* uniform en gaan op verschillende kazernes werken als administratieve kracht of telefoniste. In 1944 wordt op de kazerne ook radarpersoneel opgeleid en bijgeschoold. Verder dient de kazerne regelmatig als tijdelijke verblijfplaats voor Duitse eenheden op weg naar het westen van Nederland.

Kolonel b.d. Graeme Warrack na de onthulling van de Airborne-plaquette. (Foto Joop Rump)

Na de Slag om Arnhem worden ongeveer 1750 gewonde krijgsgevangenen van de Britse *1st Airborne Division* en de Poolse *1st Independent Parachute Brigade* naar

Koningin Wilhelmina onthult op 26 oktober 1949 het monument voor de gesneuvelden van Koninklijke Marechaussee en het Korps Politietroepen. (NIMH)

Apeldoorn afgevoerd. In een drietal legeringsgebouwen op de kazerne is van 25 september 1944 tot 29 oktober 1944 het 'Airborne Military Hospital' ondergebracht, waar het merendeel van deze gewonde militairen wordt verzorgd. De overige gewonden worden in Apeldoornse ziekenhuizen verpleegd.

Verantwoordelijk voor de verpleging en medische zorg is de Schotse divisiearts kolonel Graeme Warrack. Op 17 oktober 1944 verstopt hij zich in een holle ruimte boven zijn werk annex slaapkamer. Als de Duitsers twaalf dagen later het hospitaal opheffen,

ontsnapt Warrack 's avonds door een gat in de afrastering. Na een zwerftocht van bijna vier maanden, weet hij met hulp van het verzet het bevrijde Zuid-Nederland te bereiken. Eind oktober 1944 zijn de meeste gewonden in krijgsgevangenschap afgevoerd naar Duitsland; een klein aantal weet met hulp van het verzet te ontsnappen. Op 21 september 1984 onthult Graeme Warrack persoonlijk de *Airborne-plaquette* aan de buitenmuur van gebouw 24. Intussen is Warracks kamer ingericht als klein museum.

Cellencomplex

Sinds 1939 maakt een cellencomplex deel uit van het poortgebouw, bestemd voor militairen met verzwaard of streng arrest. In de Tweede Wereldoorlog is het complex een van de beruchtste gevangenissen van Nederland. De cellen hebben geen ramen en de gevangenen zitten vaak met velen in één cel. De SD in Nederland sluit er leden van de ondergronds op, evenals politiek andersdenkenden, opgepakte

Samuel Esmeijer

Frank van Bijnen

Bill F. Moore (Bron Aart Kliest)

Bezoek van prinses Beatrix aan het Depot van de Koninklijke Marechaussee. (NIMH)

onderduikers en werkweigeraars. Sommigen van hen worden geëxecuteerd, anderen gaan op transport naar concentratiekampen. Op 28 november 1944 voeren de verzetsmensen Samuel Esmeijer en Frank van Bijnen een verkenning uit voor een bevrijdingsactie van belangrijke verzetsstrijders die in de kazerne zijn opgesloten. Ze worden betrapt en beiden verliezen het leven. Om een bevrijdingsactie voor te blijven, executeren de Duitsers op 2 december 1944 dertien gevangenen, waaronder de Amerikaanse vlieger Bill F. Moore. Het Keienmonument aan de Sportlaan, schuin tegenover de hoofdingang van de kazerne, herinnert aan deze wandaad.

Bevrijding

Na de bevrijding van Apeldoorn in april 1945 gebruiken de Canadezen de kazerne tijdelijk voor hun soldaten. In het cellencomplex in het wachtgebouw bij de poort worden Nederlanders die 'fout' zijn geweest in de oorlog geïnterneerd. De omstandigheden waaronder dat

gebeurt, zijn mensonterend en er wordt gemarteld, een beschamende herinnering. Omdat het wachtgebouw uitpuilt van de opgesloten foute Nederlanders, worden na de bevrijding opgepakte Apeldoornse gemeentefunctionarissen opgesloten in het poortgebouw tegenover het wachtgebouw. Het gebouw heeft slechts één in- en uitgang, en kan daarom door één wachtpost bewaakt worden. Na het vertrek van de Canadezen, als de kazerne weer in handen van het Nederlandse leger komt, wordt het cellencomplex opnieuw gebruikt, ditmaal voor gestrafte militairen. Na een verbouwing in 2009 blijven drie cellen over. Deze worden niet meer gebruikt, maar vormen een blijvende herinnering aan de verschrikkingen van de oorlog.

Eind 1945 komt de eerste lichte dienstplichtige marechaussee op om te worden opgeleid op het Depot Koninklijke Marechaussee op de Koning Willem III-kazerne. Sinds 1948 worden er ook beroepsmilitairen voor dat wapen opgeleid. Door de opschorting van de dienstplicht in 1996 komt een einde aan de opleiding van

dienstplichtigen, de opleiding voor beroepsmilitairen blijft. Anno 2020 is het Opleidings- en Kenniscentrum Koninklijke Marechaussee hoofdgebruiker van de Koning Willem III-kazerne. Hier krijgt het personeel van de marechaussee een gerichte opleiding en vervolgoopleidingen om de kennis op peil te houden. De basisopleiding begint met een militaire scholing en wordt vervolgd met de opleiding tot marechausseebeveiliger en algemeen opsporingsambtenaar. De opleiding bereidt hen voor op alle werkgebieden van de marechaussee. Ook specialiserende opleidingen voor de mobiele eenheid en bijstandseenheid worden hier gegeven evenals die tot documentenspecialist. Daarnaast zijn er opleidingen voor vredesoperaties en om vaardigheden op peil te houden. Een deel van de officiersopleiding vindt ook plaats op de Nederlandse Defensieacademie en de Politieacademie.

De renovatie en herontwikkeling van de kazerne heeft geresulteerd in een moderne, milieuvriendelijke en energiezuinige bebouwing. De gebouwen uit 1938 zijn in hun oude luister hersteld. De gebouwen, namen ervan en ook de verschillende monumenten

op de kazerne herinneren aan wat zich hier tijdens de oorlog heeft afgespeeld, recentere gebeurtenissen. Zo is het gebouw naast het Graeme Warrack gebouw vernoemd naar Jeroen Severs, een wachtmeester 1e klasse der marechaussee, die in 2004 sneuvelde in Irak. In de hal van het gebouw bevindt zich een herinneringsmonument voor hem.

De Frank van Bijenkazerne

In 1952 wordt de staf van het 1e Legerkorps op de kazerne ondergebracht in twee nieuwe gebouwen aan de kant van de Berghuizerweg. De naam 'Frank van Bijenkazerne' voor deze gebouwen wordt door Prins Bernhard, samen met de weduwe van Frank van Bijnen, officieel onthuld op 31 augustus 1985. In de hal van één van de gebouwen wordt een plaquette aangebracht die herinnert aan de actie van Frank van Bijnen. Samuel Esmeijer wordt geëerd door zijn naam aan die van de Politieacademie te verbinden. Als het legerkorps in 1995 is opgeheven, maakt de staf van de 1e Divisie '7 December' tot haar opheffing op 1 januari 2004, gebruik van de Frank van Bijnekazerne.

Momenteel is de Frank van Bijnekazerne het onderkomen van de staf van het Operationeel Ondersteuningscommando Land (OOCL). Waar Nederlandse militairen op het land actief zijn, zowel tijdens oefeningen en operaties overal ter wereld, ondersteunt het OOCL met mens en materieel. Met 6000 medewerkers is dit de grootste eenheid van de landmacht met een groot takenpakket, zoals het leveren van vuursteun (met mobiele 155 mm-pantserhouwitsers en 120 mm-mortieren) en alles wat daarbij komt kijken: van doelselectie, -opsporing, -verwerking en -bestrijding tot evaluatie en planning. Ook de bouw en het onderhoud van (militaire) wegen, gebouwen, bruggen, omheiningen behoren tot de taken. OOCL is daarnaast verantwoordelijk voor uiteenlopende taken als het in bedrijf houden van data-, telecommunicatie- en computernetwerken, en de geneeskundige verzorging voor de hele krijgsmacht. Ook dit laatste gebeurt wereldwijd en onder alle omstandigheden, van eerste hulp tot chirurgische capaciteit en intensive care in hoogwaardige mobiele hospitaal. De eenheid regelt tevens de bevoorrading en transport van onder

meer veldhospitaal, munitie, brandstof, voedsel en water tijdens missies en oefeningen.

Andere taken zijn het verzamelen, analyseren en verspreiden van inlichtingen over een inzetgebied om commandanten ter plaatse te ondersteunen bij het plannen en uitvoeren van operaties. Het identificeren en opruimen van explosieven, op het land en in het water, in Nederland en in missiegebieden is eveneens bij de eenheid belegd, net als het leggen van contact met partijen buiten Defensie. Dit gebeurt in Nederland door afstemming met civiele hulpdiensten en autoriteiten bij calamiteiten of oefeningen. In missiegebieden wordt overlegd met plaatselijke commandanten, politieke leiders en niet-gouvernementele organisaties (NGO's) om aan informatie te komen. Ten slotte ondersteunt OOCL eenheden met taken die niet direct met het gevecht of logistiek te maken hebben, zoals muziek, traditiehandhaving, militaire rechtspraak en ondersteuning van individuele uitzendingen.

VN vlag met daarop de verschillende emblemen. De Hijack Club button zit rechts boven het UNIFIL embleem (NMM, inv. nr. 135113)

BUITENMODEL

OFFICIEUZE SOLIDARITEIT: HIJACK CLUB

DOOR PAUL VAN BRAKEL

Soms worden er objecten ter schenking aangeboden waarvan je de indruk krijgt dat er al vele van in de collectie aanwezig zijn, zoals herinneringsdoeken of vlaggen. Menigeen die op

uitzending is geweest, heeft er wel een. De VN-vlag van korporaal de Vries lijkt op het eerste gezicht niet anders. Het wordt echter interessant wanneer je op de details inzoomt. Een button van de Hijack Club? Dat moest de schenker toch nader toelichten.

Korporaal De Vries (Verbindingsdienst) werd in 1981 naar Zuid-Libanon uitgezonden om daar deel uit te maken van het Nederlandse United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL) contingent onder de vlag van de Verenigde Naties. Hij werd gestationeerd bij het hoofdkwartier in Naqoura, waar hij als chauffeur militairen vervoerde door de operatiegebieden van de deelnemende landen.

Pocket. Bij een checkpoint werden ze onder bedreiging van een Kalasjnikov en een (RPG) gedwongen uit te stappen en naar een leegstaand woonhuis gebracht. Vervolgens zijn ze daar enige tijd in gijzeling gehouden.

De Hijack Club button was een onofficiële 'onderscheiding', beter gezegd een 'hart onder de riem', die de gezamenlijke buitenlandse UNIFIL'ers elkaar uitreikten wanneer iemand gegijzeld is geweest. De Vries deed verslag van het incident in de briefwisseling met zijn ouders. Ook deze correspondentie is in de collectie opgenomen (NMM, inv.nr. 00313356). In Nederland verscheen hierover een postzegelgroot berichtje in de krant.

18

De Hijack Club button
(NMM inv. nr. 135114)

Op 19 juni 1981 reed hij met een niet Nederlandse majoor naar de Tyre

DE LANGE WEG NAAR HUIS

DOOR RINK GERCAMA

Op 20 augustus 1907 begint voor Wijbrand Kooiman de reis van zijn leven. Hij wordt dan geboren in een zeeloodsgezin in Den Helder. Voordat hij uiteindelijk vele decennia later in Soest zijn laatste woonplaats vindt, reist hij de hele wereld over. De zee zit in het bloed en zijn verhaal vol bijzondere gebeurtenissen. Zeemijnen, gevangenkampen, plutoniumbommen en ontberingen vallen hem ten deel. Dit is een verhaal over een uitzonderlijke terugkeer uit Nederlands-Indië.

Met een stamboom vol loodsen en de haven van Den Helder voor de deur is het haast onvermijdelijk dat Wijnand gaat varen. Op 1925 monstert hij op aanraden van familie aan bij de Vrijwillige Zeemacht. Als leerling stoker vertrekt hij in 1927 na een relatief korte opleiding naar de Oostzee op de Hr. Ms. Hertog Hendrik, een van de laatste pantserschepen van de Koninklijke Marine. Daarna gaat de reis naar West-Indië om er te assisteren bij de gereedstelling van mariniers. Het rommelt namelijk in Venezuela en de krijgsmacht maakt zich klaar voor een eventueel militair ingrijpen als de ongeregelde overvaarten naar de Nederlandse eilanden. In 1928 is hij pas weer terug in Nederland.

Lang aan land is Wijnand niet gegeven. Al snel wordt er weer druk gevaren rond de Noord- en Oostzee en in 1932 vertrekt hij als Stoker-Olieman met de Witte de Witt voor drie jaar naar Indië. Het wordt zijn eerste kennismaking met de archipel die hij later als thuis zal beschouwen. Er is hoog bezoek aan boord want Minister van Defensie L.N. Deckers vaart mee tot aan Napels, al is het de vraag of Wijbrand hem heeft kunnen spreken. Het valt namelijk te betwijfelen of de minister benul en interesse heeft gehad voor de verstikkende en bloedhete werk-

plek van Wijbrand diep in het schip. Na drie jaar patrouillegang op de Hr. Ms. Java in de wateren rond Indië keert hij, inmiddels als Korporaal Machinist op de Hr. Ms. Evertsen, naar Nederland terug. De kapitein van de Evertsen op dat moment is niemand minder dan Karel Doorman.

In 1934 trouwt hij en is hij ook weer terug op de Hr. Ms. Hertog Hendrik. De Spaanse burgeroorlog breekt uit en de Hr. Ms. Hertog Hendrik wordt in allerijl naar de Middellandse zee gestuurd om Nederlandse koopvaardijkonvoeien veilig rond Gibraltar te loodsen.

In 1938 wil Wijbrand uit dienst. Het loodswezen trekt maar door een vacaturestop lukt het niet om als loods aan de bak te komen. In 1938 vertrekt Wijbrand daarom voor de tweede keer naar Indië. Ditmaal verloopt de reis heel anders dan de eerste maal naar de Oost.

In maart 1940, enkele weken voor de Duitse inval, volgt het jonge gezin van Wijbrand met de laatste trein van de Rotterdamse Loyd naar Genua. Daar stappen ze op de SS Indrapoura van diezelfde Rotterdamse Loyd. Het zou de laatste reguliere vaart zijn van dit schip op Nederlands-Indië voordat

heel Europa in de Tweede Wereldoorlog wordt gezogen. Via Suez gaat de reis naar Soerabaja waar het gezin twee dagen lang bij elkaar kan zijn voordat Wijbrand alweer moet opstappen om 6 weken lang konvooidienst te draaien op de Hr. Ms. Java.

Kort daarop wordt Wijbrand verzocht om met enkele collegae een oude sleper om te bouwen tot mijnenlegger. Deze geïmproviseerde schuit wordt de Hr. Ms. Soemenep gedoopt.

Als de Japanners Borneo naderen krijgt de Soemenep opdracht de havenmond van de grote BPM Petroleumhaven van Balikpapan in allerijl te bemijnen. Nog net voor de komst van de Japanners lukt het Wijbrand en zijn medeopvarenden de mijnen in positie te brengen waarna ze noodgedwongen door het eigen mijnenveld terug moeten varen om aan de bombardementen en gevangenschap te ontkomen.

In maart 1942 vindt de slag om de Javazee plaats. Wijbrands gezin hoort enkele weken later van de ramp en ze vrezden het ergste voor hem. Voor zover zij weten moet hij namelijk aan boord van de Hr. Ms. Java zijn geweest. Gelukkig ligt de Soemenep toevallig binnengaats en ontsnapt Wijbrand aan een wisse dood.

Op twee maart is echter het doek gevallen voor Nederlands-Indië en wordt Wijbrand samen met 3000 collega's verplaatst naar Tjilatjap met het idee om van daar uit de troepen naar Australië te brengen. Van hergroeperen in Australië komt echter niets. Als de SS Tjiseroea met Wijbrand aan boord op 4 maart wil uitvaren voor de laatste ruk naar de vrijheid, wordt het schip in de namiddag opgebracht door de torpedobootjager Arashio. In Makassar worden de opvarenden geïnterneerd, eerst in de gevangenis van Makassar en later samen met overlevenden van de Slag om de Javazee in een Infanteriekamp nabij de stad. In die eerste drie maanden gevangenschap krijgt Wijbrand tot drie keer toe Malaria Tropica al moet hij van de Japanse bewakers gewoon doorwerken. Op dat moment zijn er al drie medegevangenen onthoofd. Wijbrands gezin wordt ook geïnterneerd en in Nederland sterft zijn vader. Wijbrand weet hier niets van want contact met

de buitenwereld is onmogelijk.

In oktober 1942 vertrekt Wijbrand met een groep krijgsgevangenen op de Assama Maru richting Japan om na 8 dagen in erbarmelijke omstandigheden aan boord aan te komen in de haven van Nagasaki. Het is er koud en de eerste sneeuwval is een feit.

De Nederlanders worden te werk gesteld op de Kauwanami Scheepswerf om schepen te bouwen voor een bekend Japans bedrijf; Mitsubishi. Het kamp zelf, Fukuoka 2/B, ligt ongeveer een kilometer verder, op de plek waar tegenwoordig de Kayago Junior Highschool met kammonument staat. Op het speelveld voor de school bevond zich het overbevolkte kamp waar Wijbrand en zijn medegevangenen als haringen in een ton de nachten doorbrengen, om de volgende dag met blote handen en kokosnootemertje withete klinknagels op te voeren voor de scheepshuiden. Levensgevaarlijk

en slopend werk. De meesten worden doof door de aanhoudende herrie. Door de slechte hygiëne en de ondervoeding krijgt Wijbrand een slagaderlijke bloeding in zijn darmen die door een Japanse arts ternauwernood wordt dicht gebrand. Over verdoving vertelt de overlevering niet.

Op een dag loopt Wijbrand met ontbloot bovenlijf en een tweewielige handkar naar de opslagloodsen. Ineens is daar een flits en wordt de lucht om hem heen bloedheet. 'Ik heb de elektrische kabel geraakt' denkt Wijbrand. Daar reed hij op dat moment namelijk toevallig overheen.

Wat hij niet weet is dat enkele seconden daarvoor om 10.58 lokale tijd, zo'n 13 km verderop door een vliegtuig een lading is gelost die op 496 meter boven de stad detoneert. Het is 9 augustus 1945 en de USAAF heeft zojuist de stad Nagasaki gebombardeerd met een Fat Man plutonium bom.

In een fractie van een seconde duikt Wijbrand in een nissen loods wat hem beschermt tegen de brokstukken. Vele medegevangenen storten zich uit wanhoop in het lege droogdok. Enkel en overlijden ter plaatse en er raken velen gewond door de val in het dok en door de honderden glassplinters die vanuit ramen over de haven worden geblazen. Hoewel Fukuoka 2/B niet zo erg geraakt wordt als het zusterkamp Fukuoka 14, dat wat direct aan de stad ligt, is de schade toch aanzienlijk.

Japan capituleert enkele dagen later, al weten de gevangenen van Fukuoka 2/B dat pas op 20 augustus. De condities in het kamp zijn nog verschrikkelijk slecht als op 27 augustus de eerste voedseldroppingen het kamp bereiken. Het eten is veel te voedszaam en velen, ook Nederlanders, sterven alsnog omdat hun lichaam het voedsel niet aankan. Op 4 september crasht er tijdens een dropping een B29 nabij het kamp en nog steeds zitten de Nederlanders vast in de kampen.

Pas op 11 september leggen de USS Chenago en de USS Haven aan in de haven bij Nagasaki en een dag later horen Wijbrand en zijn medegevangenen dat ze officieel geen krijgsgevangenen meer zijn. De oorlog is over, de reis echter nog zeker niet.

Op 13 september worden de Nederlanders in Fukuoka 2/B opgehaald met Amerikaanse landingsvaartuigen die op het kleine strandje voor het kamp de voormalig gevangenen inladen. De kleding wordt gewisseld en er wordt rijkelijk met DDT gestrooid. De mannen krijgen Amerikaanse olive drab legeruniformen, het zit allemaal veel te los om het lijf.

Op de 15e vertrekt Wijbrand op een carrier naar Okinawa. Aan boord zijn bioscopen, clubs en muziekbands. En er is eten. Heel veel eten. En ook nu nog sterven er mensen aan boord. Ze eten zich letterlijk dood.

Vanaf Okinawa vertrekken er non stop vliegtuigen naar Manilla. De meesten vluchten worden uitgevoerd met bommenwerpers die niet meer operationeel zijn. In welk soort toestel Wijbrand de reis maakt is tot op heden onbekend, maar omdat de toestellen niet gemaakt zijn voor personeelsvervoer moeten ze tijdens de vlucht plaatsnemen op houten frames die provisorisch boven de bomluiken zijn gemonteerd. Op vliegveld Nicolsfield bij Manilla worden de ex-gevangenen in nationale contingents samengebracht. Vanuit daar gaan de Australiërs en Nieuw-Zeelanders met vakantie en worden de Amerikanen gedemobiliseerd. Ze zijn fysiek niet meer fit te krijgen en mogen naar huis. 'Onzin' oordeelt de Nederlandse contingentscommandant Helfrich. De Nederlanders worden geacht zo snel mogelijk weer aan de slag te gaan. Men heeft tenslotte genoeg kunnen eten nietwaar?!

In december 1945 gaat de reis terug naar Makassar waar de gevangenschap begon en vanuit daar met de Hr. Ms. Van Heemskerck door naar de haven van Freemantle in Australië.

Inmiddels heeft het Nederlandse Rode Kruis de vrouw van Wijbrand en zijn dochter opgespoord nadat zij jaren in de jappenkampen hebben moeten overleven. Het is het eerste teken van leven dat ze van elkaar hebben sinds 1942.

Wijbrand heeft zich dan al moeten melden voor actieve dienst en is sinds januari 1946 officieel weer inzetbaar voor de Nederlandse Marine. Met

een nieuw registratienummer en een nieuwe opdracht: schepen laden voor de eerste politionele actie. De havenarbeiders in Australië staken dus moeten de oud-gevangenen de armen maar uit de mouwen steken. Nederland vecht tenslotte voor het behoud van de kolonie en iedereen wordt geacht een steentje bij te dragen.

Pas half maart 1946 slaagt de vrouw van Wijbrand erin om zichzelf en hun dochter in een Dakota vanuit Batavia naar Melbourne te laten vliegen. Pas dan kan het gezin elkaar weer zien voor drie dagen van hereniging. Daarna moet Wijbrand alweer het schip op. Ze zullen elkaar pas in november van 1946 in Nederland weerzien. Ze zijn dan voorgoed thuis in Nederland.

Het is genoeg geweest met het varen voor Wijbrand en via de terugkeerorganisatie komt hij in huize La Foret in Driebergen te werken als militair werkman en van '52 tot zijn pensioen

in '67 op het Marine Opleidings Kamp (MOK) in Loosdrecht. In 1963 wordt hij nog onderscheiden voor 50 dienstjaren. Het gezin komt uiteindelijk te wonen op de Duinweg in Soest. Een gemeentelijk bouwproject voorziet daar repatrianten van een woning met riante tuin. Wijbrand woont er tot zijn overlijden in 1999. Sindsdien woont zijn kleinzoon in de woning. De dagboeken, brieven en foto's van Wijbrand en de zijne staan er veilig opgeborgen in de kast.

Zijn verhaal is uniek maar toch ook vergelijkbaar met velen in voormalig Nederlands-Indië. Na jaren van ontbering keert men terug in Nederland. De bevrijding is in Nederland dan al geruime tijd achter de rug en ons land is dan al in opbouw. Compassie met de repatrianten is niet vanzelfsprekend. Het is voor velen van hen een bittere periode van heimwee en wennen. Wennen aan een thuis dat al lang geen thuis meer was.

Fake Krist ligt dood op straat.
(Noord Hollands Archief)

HET PISTOOL VAN EEN NEDERLANDSE COLLABORATEUR

DOOR MATHIEU WILLEMSSEN

Het verzet in Haarlem stond in 1944 voor een lastig dilemma. Fake Krist uit Beilen werkte sinds 1932 voor de politie in Haarlem en had zich ontpopt als een fervent aanhanger van de NSB. Tijdens de oorlog werkte hij fanatiek samen met de Duitse *Sicherheitsdienst*. Vele tientallen arrestaties van joden, onderduikers, verzetsmensen en anderen die de Duitsers niet welgevallig waren, stonden op zijn naam. Door de telefoonlijnen van de politie in Haarlem af te luisteren, wist het verzet dat Fake Krist veel namen van verzetsstrijders en onderduikers kende en nog veel arrestaties zou laten plegen. Echter: door hem te liquideren zouden er ongetwijfeld harde represaillemaatregelen volgen, waarbij onschuldige slachtoffers zouden vallen. De afweging viel nadelig uit voor de politieofficier. In september 1944

besloot het verzet dat Fake Krist zo snel mogelijk moest worden uitgeschakeld. De eerste poging daartoe vond plaats op 5 september; deze aanslag mislukte echter door opletendheid van Fake. Kort daarna volgde nog een poging door een knokploeg die vanuit het Haarlemse Stoop's bad opereerde. Ook deze faalde.

Het verzet gaf niet op. Men schaduwde Fake Krist en hield zijn dagelijkse gang van zaken nauwkeurig bij. Zo wist het verzet dat hij in de kost was in een pand op de Westergracht nabij de Nieuwe St. Bavokerk. Elke dag fietste hij op hetzelfde tijdstip naar zijn werk en ook zijn thuiskomst was altijd stipt op hetzelfde uur. Fake Krist benaderden voor een aanslag van nabij was echter lastig: sinds de eerste aanslag liet hij zich altijd vergezellen door een gewap-

ende lijfwacht met een karabijn. Maar, het verzet was niet voor een gat te vangen en bedacht een nieuw plan dat op 25 oktober zou worden uitgevoerd.

De Aanslag

De ochtend van 25 oktober drongen drie mannen de St. Bavo school binnen; ze waren van plan om vanuit de gymnastiekzaal op de eerste verdieping een schot te gaan lossen op de hoofd-wachtmeester van de politie die voorbij zou komen fietsen. De dag ervoor hadden ze het geweer verstopt in de piano in de gymnastiekzaal. Het verliep niet helemaal volgens plan; nadat ze een ruit in het lokaal hadden kapotgeslagen om het wapen doorheen te kunnen steken, kwam onverwachts de conciërge van de school binnen. Deze moest eerst nog worden gekneveld. Even na half negen was

het zover: Fake Krist kwam aanfietsen en kwam binnen het bereik. Gommert Krijger (alias 'Zwarte Kees') uit Haarlemmermeer loste zijn eerste schot en miste. De Bavokerk kreeg een treffer en de scherven verwondden een jonge man die toevallig in de buurt liep. De volgende drie schoten troffen de Hoofdwachtmeester. Volgens Truus Oversteegen waren zij en Hannie Schaft ("het meisje met het rode haar") op datzelfde moment onderweg op de Westergracht om met een pistool Fake Krist om te leggen en zagen ze hem van een afstand dodelijk van zijn fiets vallen. Ze waren net te laat.

Direct na de aanslag werd de omgeving van de Westergracht afgegrensd door de Duitsers, de aanslagplegers waren dan al ontkomen. Het stoffelijk overschot van Fake Krist werd op 30 oktober ter aarde besteld op de Algemene Begraafplaats aan de Kleverlaan.

Represaillemaatregelen

Het verzet wist dat er ongetwijfeld represaillemaatregelen zouden volgen op deze brutale aanslag. Men had deze echter afgewogen tegen het feit dat Fake Krist nog veel mensen zou oppakken als hij zou doorgaan met zijn fanatieke vervolgingen. De ochtend na de aanslag arriveerden twee vrachtwagens bij de Bavokerk die stopten bij het plantsoen. De vrachtwagens vervoerden elk vijf gevangenen afkomstig uit de Amsterdamse gevangenis aan de Weteringschans. De twee groepen geboeide mannen werden achter elkaar naar het plantsoen geleid en terplekke meedogenloos geëxecuteerd. Dit was echter niet alles: op de Westergracht werden bewoners uit hun huizen gejaagd, waarna deze in de brand werden gestoken. In totaal acht huizen zouden het moeten ontgelden.

Na de oorlog

Direct na de oorlog werd begonnen met "denazificeren" van de samenleving, alle foute monumenten en uitingen werden verwijderd. Zo ook het graf van Fake Krist. De teksten "*Door laffe moordenaarshand viel op 25 oct. 1944 onze beste huisvriend en kameraad en Hoofdwachtmeester der staatspolitie te Haarlem "zijn eer was trouw"*" werden verwijderd, zodat alleen zijn naam en levensdata op de steen bleven staan. In 1967 zou zijn

De restanten van de vernietigde huizen aan de Westergracht. (Noord Hollands Archief)

grafsteen worden vervangen door een geheel lege steen.

In 1949 werd er in het plantsoen voor de St. Bavokerk een monument geplaatst ter herinnering aan de executie van de tien gevangenen vier jaar eerder. Het beeldhouwwerk, gemaakt door O.L. Wenkebach met de titel "treurende vrouw" vormt een van de centra waar jaarlijks de Haarlemse dodenherdenking plaatsvindt. Toepasselijk genoeg is het monument geadopteerd door de Bavo-school, van waaruit de aanslag op Krist werd gepleegd. De huizen die tijdens de represaille werden platgebrand, zijn opnieuw opgebouwd na de oorlog. Het huizenblok is weer gevuld. Naast het monument (en zichtbare schade

aan de kerk door het mislukte eerste schot) is er in Haarlem niets dat aan de aanslag herinnert.

Mocht u denken: ken ik dit verhaal niet? (over een landverrader op de fiets die wordt geliquideerd, waarna er represaillemaatregelen volgen). Dan kan dat kloppen: de aanslag op Fake Krist kreeg landelijke bekendheid door het boek *De Aanslag* van Harry Mulisch uit 1982. Mulisch laat in het begin van dit werk een aanslag plegen op politie-inspecteur Fake Ploeg, en verwerkt in zijn publicatie ook elementen van andere aanslagen. Het boek was een groot succes, met meer dan 200.000 verkochte exemplaren in enkele maanden. In 1986 werd *De Aanslag* verfilmd, waarbij Huub van der Lubbe

Na de oorlog werd de tekst op de grafsteen van Fake Krist deels verwijderd. (Noord Hollands Archief)

de politie-inspecteur Fake Ploeg/Krist speelde. Deze film viel goed in de prijzen met onder meer een Oscar, een Golden Globe en een Gouden Kalf voor hoofdrolspeler Johnny Kraaykamp Sr. In 2010 is het verhaal ten slotte nog bewerkt voor het toneel.

Het pistool

Als geboren en getogen Haarlemmer kende ik de aanslag en de locatie waar een en ander zich heeft afgespeeld; wat ik echter niet wist, is dat er nog een object circuleert dat direct aan deze bekende gebeurtenis is verbonden. Afgelopen mei kwam er een e-mail binnen dat iemand een

pistool aanbood dat aan Fake Krist toebehoorde. Een dergelijke bewering moet echter goed worden gestaafd. Het wapen betreft een standaard-model Walther P38 zoals die ook door de Duitse strijdkrachten is gebruikt tijdens de oorlog. Het exemplaar dateert uit 1943 en is compleet met lederen holster.

Navraag bij de collega's van het Verzetsmuseum en het Pit Veiligheidsinstituut (waarin onder meer de collectie van het voormalige politiemuseum zit) levert op dat het serienummer van het pistool van Fake Krist niet bekend is. Dit betekent dat we nooit 100% kunnen vaststellen dat dit pistool daadwerkelijk van Krist

is geweest. Dat het echter wel zeer aannemelijk is, blijkt uit een brief die zich bij de aanbieder van het pistool bevindt, waarin de herkomst wordt toegelicht. In de brief uit 2003 blijkt dat het pistool door de eervorige eigenaar is verkregen van de weduwe van de heer X die bij hem aan de overkant woonde. Haar man zat in een verzetsgroep met de Bavo-school als ontmoetingsplaats en heeft na de aanslag het wapen van de koppel van Fake Krist getrokken. Hij vluchtte direct naar een vriend die aan de Leidse vaart woonde en is vervolgens de rest van de oorlog

Een van de lussen op de holster is kapotgetrokken toen deze van de riem van werd afgehaald. (foto: P. Dercksen)

pistool anoniem gehouden.

Het pistool dat direct na de aanslag van Fake Krist is afgenomen. (foto: P. Dercksen)

ondergedoken. Na de oorlog had X het pistool in bezit gehouden op zijn Verzetsvergunning (een speciale wapenvergunning voor voormalige leden van het verzet). Mevrouw X had het pistool na het overlijden van haar man in een schoenendoos in de linnenkast gevonden en overhandigd aan de eervorige eigenaar omdat die er grote interesse in toonde.

Het verhaal klinkt goed en sluitend. Naspeuring ondersteunt het verhaal: Het Haarlemse telefoonboek van 1946 bevestigt dat de vriend waar X naartoe vluchtte, daadwerkelijk aan de Leidse vaart woonde. De heer X was inderdaad lid van het verzet, aangezien hij voor komt in het register van het Verzetshedenkingskruis, en ten slotte blijkt ook te kloppen dat hij in de jaren '60 tegenover de eervorige eigenaar van het pistool woonde.

Een en ander leidt tot de conclusie dat dit inderdaad zeer waarschijnlijk het pistool is dat heeft toebehoord aan de in 1944 geliquideerde Fake Krist. Hoewel het pistool inhoudelijk beter thuis zou horen in een collectie van bijvoorbeeld het Verzetsmuseum in

Amsterdam, heeft de eigenaar aangegeven dat hij het wapen om velerlei redenen per se aan het Nationaal Militair Museum wil overdragen. Hiermee wordt het wapen veiliggesteld in de museale "Rijkscollectie Nederland"

en wordt ook het bijbehorende verhaal geborgd voor toekomstige generaties, zodat dit niet verloren kan gaan.

P.S. In verband met de privacy, zijn de namen van de vorige bezitters van het

VRIJWILLIGER IN HET NMM

Mijn naam is Arno Mulder, geboren op 17 januari 1954 te Rhenen, en sinds 31 oktober 1975 gehuwd met Betty. Helaas is ons huwelijk zonder kinderen gebleven, maar dit heeft onze liefde voor elkaar een extra dimensie gegeven.

Mijn jeugd heb ik doorgebracht in Ederveen, Bennekom en Ede, alwaar mijn vader werkzaam was bij de gemeentepolitie Ede. Door studieverlof werd ik pas in januari 1975 (75-1) opgeroepen bij het Opleidingscentrum Cavalerie (OCC) op de Bernhardkazerne Amersfoort voor een opleiding tot onderofficier als tankcommandant op de AMX-PRI met TOW-raket. Door een incident op de Ginkelse Heide te Ede bij de afsluitende oefening van onze opleiding heb ik helaas geen invulling mogen geven aan mijn parate dienst en ben ik met vervroegd groot verlof gestuurd. Omdat ik bij

opkomst door omstandigheden inmiddels werkzaam was bij de gemeente Ede, was dit voor alle partijen de meest voor de hand liggende oplossing.

Van 1972 tot 2014 ben ik werkzaam geweest bij de gemeentelijke overheid; gestart bij de gemeente Ede (1972-1978) en geëindigd bij de gemeente Woudrichem (1978 - 2014). Vanaf 1982 kreeg ik in mijn takenpakket het onderdeel veiligheid, met nadruk op brandweer, politie en militaire zaken. Vanaf de inwerkingtreding van de Wet Rampenplannen (1981) werd ik geplaatst op de stafafdeling als beleidsadviseur grootschalige incidenten, openbare orde en veiligheid (AOV). Na de regiovorming in 2010-2011 kwam daar de piketfunctie bij van officier van dienst bevolkingszorg (OVD-B) binnen de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant.

Mijn eerste inzet als AOV'er van de gemeente Woudrichem vond plaats in het kader van de crash met dodelijke afloop van de Bölkow B-45 van het 299 Squadron op 16 juni 1994 bij industrieterrein De Roef nabij Sleeuwijk. De eerste luitenant Raaymakers en tweede luitenant-vlieger Ter Laag zijn daarbij helaas om het leven gekomen. Een gedenkplaat van de KLu markeert heden ten dage deze crashlocatie.

Toen de vliegbasis Gilze-Rijen in 2008 de thuisbasis werd van het Defensie Helikopter Commando (DHC) heeft de toenmalige burgemeester van de gemeente Woudrichem, in samenspraak met de in het laagvlieggebied 'Maas-Waal Area' gelegen gemeenten en de staf van het DHC, de 'Klankborggroep Laagvlieggebied Maas-Waal Area' opgericht. Vanaf de oprichting van de klankbordgroep tot einde dienstverband heb ik de functie van secretaris van deze Klankbordgroep vervuld. Als zodanig ben ik onder andere nauw betrokken geweest bij de maatschappelijke impact en afhandeling van de draadaanvaring met een 150kV hoogspanningsleiding nabij Rossum door een AH 64 Apache (Q-01) in december 2007.

Sinds 1 februari 2014 ben ik na 42 dienstjaren en mede gelet op de start van de nieuwe intergemeentelijke Crisisorganisatie Land van Heusden en Altena als voorloper op de gemeentelijke herindeling met vervroegd pensioen gegaan. Na een sabbatical van een jaar en gelet op mijn verleden ben ik in het voorjaar van 2015 toegetreden tot het korps van vrijwilligers van het NMM en geniet ik tijdens iedere dienst van de verhalen en ervaringen van zowel collega's als bezoekers. Voeg daarbij de recente verhuizing dit jaar van Woudrichem naar Ede en iedereen begrijpt de glimlach op mijn gezicht nu het fileleed van de A-27 en A-28 op mijn route naar en van 'Ons NMM' te Soesterberg tot het verleden behoort.

ERRATUM

Van de Heer Jan Daniels ontvingen we nog een reactie op het novembernummer van ons blad waarin staat een Fokker C.I afgebeeld met de tekst "Luitenant-vlieger W.C.J. Versteegh achter de stuurknuppel van een Fokker C.I vermoedelijk ten tijde van de eerste Wereldoorlog". (NIMH). Daniels heeft 10 jaar voor het NIMH als vrijwilliger gewerkt en is van mening dat Versteegh tijdens de 1e WO niet in een C.I kan hebben gevlogen. De C.I was een tweezits verkenner gebaseerd op de eenzitter-jager D VII en is in de laatste fase van WO I in Duitsland gebouwd maar werd nooit door de Duitse autoriteiten geaccepteerd. Een aantal van deze toestellen is door Fokker in 1919 over de grens naar Nederland gesmokkeld.

COLUMN

HELDEN OP SOKKELS

DOOR DIRK STAAT

Het zal niemand zijn ontgaan dat er in de afgelopen periode een nieuw hoofdstuk is toegevoegd aan het dikke racismeboek. In het kielzog van de moord - in de VS - op een zwarte arrestant door een blanke agent, barstte de raciale bom. Demonstraties, soms wel, soms niet georganiseerd door *#Black Lives Matter*, liepen geregeld uit de hand en ontaardden in plunderingen. En zoals het altijd gaat: als Amerika niest, is Europa verkouden. Ook in ons land werd het nieuws - verfrissend, na de Covid, dat wel - gedomineerd door activisten die om het hardst riepen dat in ons land wijdverbreid institutioneel racisme voorkomt, en dat alleen de witte Nederlanders dat maar niet willen of kunnen zien. Alle elementen van de cultuuroorlog kwamen voorbij. Er wordt van uit gegaan, en het wordt soms ook gewoon opgeschreven en uitgesproken, dat alle witte mensen - als gevolg van hun *whiteness* - inherent racistisch zijn. En daaromheen is inmiddels een wolk van verklarende terminologie ontstaan: *white guilt*, *white supremacy*, *white fragility*, *white privilege*. Er lijkt geen einde te komen aan de *newspeak* die één ding duidelijk moet maken: witte mensen, met name mannen, waren en zijn de wortel van alle kwaad. De door hen gevormde structuren (kapitalisme (!), wetenschap (!), het patriërchaat enz.) moeten vernietigd worden en de geschiedenis moet worden herschreven. Standbeelden van witte onderdrukkers - een pleonasme natuurlijk - moeten omver. Het moet, want, zo zeggen de activisten: 'er staat toch ook nergens meer een standbeeld van Adolf Hitler?' Dat zou kunnen kloppen, maar de stap van die antisemitische massamoordenaar naar, laten we zeggen, Piet Hein is wel een forse. Want de standbeelden van veel 17e-eeuwse helden staan er niet *omdat* ze al dan niet een dubieuze rol hebben gespeeld in de slavenhandel, onderdrukking of kolonialisme. Ze staan er vooral omdat ze belangrijk waren in de totstandkoming van ons land, de strijd tegen Engeland, tegen Spanje - *dare I say it* - de strijd tegen onderdrukking en onvrijheid. Het is misschien niet heel constructief om de doorgeschoten 21e-eeuwse politieke correctheid onverkort toe te passen op de 17e eeuw.

En daarnaast, als we dan iedereen langs de onbevekte meetlat gaan leggen, blijven er niet veel helden over. Mahatma Gandhi, de geweldloze antikolonialist? Sloeg zijn vrouwen. Zou in deze *#metoo*-tijden meteen afgeserveerd worden (idem John Lennon trouwens, ook een *wife-beater*). Dr. Martin Luther King, de onbevreesde burgerrechtenactivist? Notoire vreemdganger. Nelson Mandela, de charismatische verzoener? Tevens een gewelddadig terrorist - wat hij netjes zelf heeft toegegeven. Moeder Theresa, de bescheiden strijdster tegen ziekte en armoede? Religieus imperialist. Nam onbekommerd geld aan van foute dictators. Michael Jackson, geniaal danser en muzikant? Viespeuk. Kinderlokker. Osei Kofi Tutu de Eerste? Wie, zegt u? Osei Kofi Tutu I, koning der Ashanti (1660-1717): zo'n beetje de Bill Gates van de slavenhandel.

Hun standbeelden staan nog.

Wat te doen? Nou, zo ingewikkeld is het niet. Zet de foute figuren in een foute-figuren-beeldenpark, naast Lenin, Franco, al-Qadhafi en Saddam Hoessein. Ga erheen. Kijk. Discussieer. Argumenteer. Verschil van mening. Leer.

Maar vernietigen? Uitgummen? Doen of het allemaal nooit gebeurd is?

Niet doen.

Nieuwe vrienden

De Heer van G.C. Olst
De Heer van Y. Dalfsen
De Heer van J. Dalfsen
De Heer P.B. Vonk
De Heer W. Vonk
De Heer V. Ruhe
De Heer S. Wilson
De Heer D.H. Ottema
De Heer M.J. Lievense
De Heer J. Brongers
Mevrouw L. Scheffer
De Heer S. Wegenaar
De Heer I. Vermeulen
De Heer M. Veneberg
De (jonge) Heer G. Wilson

Ook vriend worden?

Zie www.vriendennmm.nl

Uw vriendschap wordt beloond

met dit magazine en gratis
toegang tot ons museum
en uitnodigingen voor
vriendendagen en
vernissages.

Colofon

Magazine verschijnt
driemaal per jaar

Redactie

Michael Jansen
Rink Gercama
Caroline Schoofs
Louis Sloos
Erwin Vonk
Tristan Broos

Vormgeving

NIVO design, Delfgauw

Drukwerk

NIVO print, Delfgauw

Uitgever

Stichting Vrienden van het
Nationaal Militair Museum

Secretariaat

Stichting Vrienden NMM
Postbus 6, 3760 AA Soest
Tel: (085) 0036013
e-mail:
secretariaatvrienden@nmm.nl
website:
www.vriendennmm.nl

Chef de Bureau St. Vrienden NMM
Richard Budël